

EL MODEL CATALUNYA/ESPANYA D'INTERCULTURALITAT

Enric Fossas

(Universitat Autònoma de Barcelona)

L'aproximació política de la interculturalitat a Catalunya abordarà dues qüestions: a) l'expressió política de la diversitat cultural, i b) el marc polític i constitucional per articular els pluralismes.

a) L'expressió política de la diversitat cultural

Des del final de la guerra freda, les societats occidentals s'han plantejat la necessitat de cercar solucions polítiques i jurídiques per acomodar la pluralitat cultural en un Estat constitucional democràtic. La construcció de l'Estat modern sota l'impuls de l'imperialisme, el liberalisme i el nacionalisme sovint s'ha traduït en l'assimilació o l'exclusió de la diversitat cultural en nom d'uns principis i d'uns valors pretesament universals. Els processos de globalització i de fragmentació que es produeixen a finals de segle XX han generat fortes demandes polítiques per part de grups socials i culturals (els moviments nacionalistes, les minories ètniques, els exiliats i els immigrants, els pobles aborígens, el feminisme) que fins ara s'han sentit ignorats, exclosos o discriminats pels poders públics. Les demandes d'aquests grups són diferents, però en general cerquen el seu reconeixement constitucional i expressen l'aspiració a formes d'autonomia d'acord amb els seus costums i maneres culturals. Tots ells assumeixen que les diverses maneres com els ciutadans pensen, parlen, actuen i es relacionen amb els altres en un espai polític són, fins a cert punt, expressió de les diferències culturals.

Malgrat les singularitats de la seva història, l'Estat espanyol disposa avui d'un sistema polític i econòmic –instaurat amb la Constitució de 1978– homologable a les democràcies occidentals, el qual li ha permès integrar-se amb plenitud a la Unió Europea. Situat al sud de la vella Europa, es troba inserit de ple en els esmentats processos d'universalització i diversificació, i ha de fer front als reptes que planteja la pluralitat cultural en les seves distintes expressions, fonamentalment el pluralisme multinacional i el pluralisme d'immigració. Catalunya, com a nacionalitat històrica integrada en aquest Estat, constitueix avui un espai on s'expressen aquests pluralismes.

1. El pluralisme multinacional

Aquest deriva del fet que Catalunya constitueix una comunitat amb una forta personalitat col·lectiva basada en múltiples factors (història, llengua, cultura, consciència nacional), assentada territorialment, i que fins al segle XVIII gaudí d'institucions pròpies d'autogovern. El manteniment d'aquesta identitat nacional diferenciada i la recuperació d'un poder propi han constituït des de finals del segle XIX la base del catalanisme polític en les seves diverses expressions. Les demandes del catalanisme són, doncs, una expressió política del

pluralisme multinacional d'Espanya com a "societat diferencial". D'un cantó, es reivindica el reconeixement constitucional de la identitat de Catalunya al si d'aquest Estat; de l'altre, es reclama un grau d'autogovern suficient per a fer-se amb el control de certs aspectes de la vida cultural, econòmica i social essencials per al seu manteniment i desenvolupament. El catalanisme ha passat a formar part de la *cultura política* de Catalunya, i la seva presència ha donat lloc a una articulació de la representació política i a un sistema de partits diferenciats de la resta d'Espanya.

Com és sabut, la construcció institucional de l'Estat espanyol durant els segles XVIII i XIX no va aconseguir crear una comunitat nacional estable. En el segle XIX la Monarquia borbònica intentà imposar un Estat uniforme i centralista sota els esquemes del liberalisme jacobí francès. El constitucionalisme i la codificació (a més de l'Exèrcit i el mercat) foren els instruments privilegiats del *nation building* espanyol. Malgrat això, l'Estat espanyol no aconseguí eliminar o diluir les comunitats nacionals preexistents. D'altra banda, aquelles no varen disposar mai de projectes secessionistes hegemònics. Finalment, tampoc els assaigs per a trobar fórmules constitucionals d'integració de la pluralitat en una organització política composta (federal, regional) varen tenir èxit. En definitiva, el model d'organització política autoritària, burocràtica i centralista que es consolidà històricament a l'Estat espanyol al llarg dels dos darrers segles va impedir la integració constitucional de la pluralitat de comunitats nacionals diferenciades heretades dels Regnes medievals i de l'ordre polític dels Àustries. Per això, cada cop que a Espanya s'han viscut moments liberals o democràtics, s'han pogut expressar les demandes d'autonomia de Catalunya i s'ha replantejat –sense èxit– l'organització territorial de l'Estat. Després de quaranta anys de dictadura franquista, la transició democràtica espanyola féu ressorgir les reivindicacions d'autonomia a Catalunya i a les altres nacionalitats històriques; d'aquí que es fes necessari, a finals dels anys setanta, abordar de nou una qüestió històrica pendent: l'articulació política i constitucional d'un Estat on perviuen diverses comunitats nacionals que mantenen una identitat col·lectiva diferenciada i manifesten políticament una clara voluntat d'autogovern.

A diferència d'altres problemes que havia deixat pendents la història constitucional espanyola, i que s'havien d'enfrontar amb la transició política (la democràcia, les llibertats públiques, el control de l'Exèrcit, el destí de la Monarquia o les relacions Estat-Església), l'anomenada qüestió nacional –durant la II República convertida en "*el problema catalán*"– no estava resolta socialment ni políticament a finals dels setanta i, per això, s'havia de solucionar constitucionalment. Tanmateix, com es dirà més endavant, el procés constituent espanyol no culminà amb l'adopció d'una solució concreta i tancada pel que fa a la instauració d'un determinat model o forma d'Estat. Es limità a establir uns principis i uns procediments per a iniciar un procés de reestructuració territorial del poder que es coneix com a *procés autonòmic*. És a través d'aquest procés que s'ha anat construint un model d'integració de la pluralitat multinacional que pretén servir, entre altres coses, de marc juridicopolític per articular les relacions entre Catalunya i Espanya.

Enric Fossas és professor de la Universitat Autònoma de Barcelona. Agraïm a l'Institut Català de la Mediterrània la cessió d'aquest text, presentat en el simposi Els reptes interculturals en la Mediterrània, Barcelona 1998.

2. *El pluralisme d'immigració*

És el pluralisme cultural que sorgeix de la presència de persones i famílies que entren a formar part de societats culturalment diferents d'aquella de la qual són originaris i en la qual, generalment, desitgen integrar-se. Aquests col·lectius no s'autorepresenten com a nacions, ni pretenen crear una societat paral·lela, sinó negociar els termes de la seva integració a fi d'acomodar llurs particularitats culturals dins de les institucions i les lleis del país per no ser objecte de discriminació.

Catalunya, situada al nord d'Espanya i al sud d'Europa, tot formant part de la conca mediterrània, ha estat històricament un espai de confluència de cultures i civilitzacions. Com es destaca en les Aproximacions històrica i sociocultural, la composició de la societat catalana es va veure profundament modificada per la incorporació massiva de persones d'altres regions d'Espanya en diferents fluxos migratoris des de començaments de segle, als quals s'hi han d'afegir els més recents (i avui encara poc importants) de persones provinents de l'exterior (especialment el Magrib i l'Amèrica del Sud). Aquests factors (intensitat i tipus d'immigració) diferencien la composició de Catalunya d'altres situacions demogràfiques com les de l'Amèrica del Nord (també, per tant, del Quebec), i la fan més propera a les que es produeixen a Europa (Escòcia, països bàltics), on les vicissituds polítiques i econòmiques han alterat sovint les posicions de majoria/minoria entre comunitats. També a diferència d'altres països, el pluralisme d'immigració a Catalunya no s'expressa en factors com la raça, la religió o els valors morals i polítics, sinó fonamentalment en la llengua i la cultura.

D'altra banda, la manca d'autogovern de Catalunya durant dos segles, la seva inserció social, política i econòmica a Espanya, la integració europea i el procés de globalització fan de Catalunya una col·lectivitat intercultural (convivència en la diversitat) més que no pas multicultural (coexistència de comunitats sense compartició) tal com s'afirma en l'Aproximació sociocultural. En qualsevol cas, com la majoria de nacions (amb o sense Estat), Catalunya és una societat pluricultural.

El pluralisme d'immigració s'expressa políticament de formes diverses a Catalunya. La immigració interior, fonamentalment a través de la representació que té al si dels partits i els sindicats, però també mitjançant l'associacionisme i els moviments culturals. Tanmateix, la forta capacitat d'integració econòmica, social i cultural de Catalunya ha impedit fins avui la consolidació de forces polítiques que s'atribueixin la representació dels immigrants interiors i converteixin les seves demandes en un programa polític. Només en els últims anys han aparegut alguns grups i associacions que contesten obertament la política lingüística del govern català. Pel que fa a la immigració exterior, la seva expressió política es canalitza fonamentalment (però no únicament) a través d'algunes ONG de Catalunya.

Article publicat al número 1 de la REVISTA IDEES . Gener/ març 1999

Dèiem a l'inici del document que les societats occidentals d'aquest final de segle han de cercar solucions polítiques i jurídiques per acomodar la pluralitat cultural en una democràcia avançada. En aquest sentit, la teoria política i el Dret públic tenen plantejat des de fa anys un ric debat en el qual es discuteixen propostes i s'ofereixen models que susciten grans qüestions sobre els principis polítics i morals que han de regir una societat. Així, per exemple, es contraposa el model de "no-discriminació" al model de "drets col·lectius", inspirats respectivament en plantejaments liberals i comunitaristes. Els termes i els continguts d'aquest debat han tingut lloc bàsicament en el món anglosaxó, però també han arribat a Catalunya amb ocasió d'algunes controvèrsies al voltant dels símbols públics, els drets lingüístics, els currículums escolars o la discriminació laboral.

A banda del que es dirà en l'apartat següent, cal avançar aquí dues constatacions. Primera, Catalunya no disposa de tots els instruments polítics i legals per adoptar polítiques pròpies d'acomodació de la diversitat cultural, perquè amb la Constitució de 1978 la majoria de matèries són competència de l'Estat o bé són competències compartides entre aquest i el govern de Catalunya (drets fonamentals, ciutadania, immigració, política social, política lingüística, educació). Segona, que la regulació constitucional i legal d'aquestes qüestions descansa fonamentalment en els principis de l'Estat democràtic de Dret, basats en els postulats individualistes i igualitaristes del liberalisme occidental (Estat neutral, Constitució *colour-blind*), els quals deixen en un segon pla les idees de drets col·lectius, protecció de les minories o discriminació positiva (*affirmative action*).

b) El marc polític i constitucional per articular els pluralismes

La segona qüestió que s'aborda en l'aproximació política de la interculturalitat a Catalunya és el marc juridicopolític per a l'acomodació dels pluralismes. Seguint la divisió que s'ha fet en l'apartat anterior, es tractarà en primer lloc el model autonòmic com a marc juridicopolític d'integració plurinacional en el qual s'articulen actualment les relacions Catalunya/Espanya. En segon lloc, es faran algunes consideracions sobre la regulació de la pluralitat d'immigració a Catalunya, amb especial referència a l'ordenació jurídica de l'ús de les llengües.

1. El model autonòmic i l'encaix Catalunya/Espanya

Com ja s'ha avançat, l'Estat autonòmic neix amb un doble propòsit: a) transformar el vell Estat espanyol unitari i centralista heretat del franquisme en un de més modern, descentralitzat i eficaç, en un moment de crisi generalitzada de l'Estat nació a Europa; i b) donar resposta a les demandes d'autonomia de les nacionalitats històriques, principalment Catalunya i el País Basc, i establir una nova organització de pluralitat política territorial que permeti la seva integració en un espai constitucional comú. Aquest darrer és, en realitat, l'objectiu principal i, per tant, l'origen últim de l'Estat autonòmic no és la solució d'un problema tècnic, sinó essencialment la d'un llarg i complex problema

Enric Fossas és professor de la Universitat Autònoma de Barcelona. Agraïm a l'Institut Català de la Mediterrània la cessió d'aquest text, presentat en el simposi Els reptes interculturals en la Mediterrània, Barcelona 1998.

Article publicat al número 1 de la REVISTA IDEES . Gener/ març 1999

polític. Precisament l'intent d'assolir els dos objectius, que requereixen solucions diferents, és la causa de l'originalitat del model i l'explicació de moltes de les seves virtuts i defectes.

En contra del que se sosté generalment, cal dir que la Constitució de 1978 no estableix el "model" autonòmic. Aquest és d'un cantó *preconstitucional*, perquè la instauració dels anomenats règims provisionals d'autonomia abans de la Constitució va condicionar el text, i fins i tot el seu desenvolupament posterior (especialment pel que fa al nombre i la dimensió d'unitats territorials); de l'altre, el model és *subconstitucional*, perquè la Constitució no crea l'Estat autonòmic, sinó que es limita a establir uns principis i uns procediments perquè uns territoris (indeterminats), a través dels seus representants, manifestin la seva voluntat d'autonomia i arribin a disposar d'un Estatut d'Autonomia que els converteixi en Comunitats Autònomes (CCAA), és a dir, corporacions públiques de base territorial i de naturalesa política. L'Estat autonòmic és, doncs, resultat d'un procés al llarg del qual s'ha anat concretant un determinat "model" d'organització territorial del poder polític que, en alguns aspectes, presenta trets similars als Estats Federals. En aquesta concreció ha resultat decisiva, d'un cantó, la jurisprudència del Tribunal Constitucional –que ha interpretat la distribució de competències entre l'Estat i les CCAA–; i de l'altre, les majories polítiques presents al Congrés dels Diputats, que han desenvolupat l'anomenat "bloc de la constitucionalitat", el qual conté la regulació d'aspectes tan importants com les normes "bàsiques" de moltes matèries, el finançament autonòmic, el règim local, el règim electoral o la funció pública.

L'Estat autonòmic no és conseqüència d'un pacte (*foedus*) entre comunitats sobiranes prèvies que s'associen per a crear una nova entitat política, sinó resultat d'un acte de sobirania d'un únic subjecte constituent, la Nació espanyola, que es dota d'una Constitució on es proclama que "la sobirania nacional resideix en el poble espanyol" (art. 1). Tanmateix, la norma fonamental reconeix que la Nació espanyola està integrada per "nacionalitats i regions", a les quals es reconeix el dret a l'autonomia (art. 2), és a dir, a convertir-se en Comunitats Autònomes. En l'ordre constitucional actual, doncs, Catalunya és una "nacionalitat" integrada en la "nació" espanyola, constituïda en Comunitat Autònoma a través del seu Estatut d'Autonomia de 1979 i que disposa d'una autonomia política, però no de sobirania. D'aquí se'n deriven importants conseqüències polítiques i jurídiques: des del procés de reforma constitucional (que no requereix l'aprovació de les CCAA) fins a la regulació de qüestions com les llengües oficials, els símbols de l'Estat o la representació exterior.

L'autonomia de Catalunya suposa la capacitat de disposar d'institucions polítiques pròpies (la *Generalitat*) i de mantenir un sistema de partits polítics propi, diferenciat, però integrat en el sistema de partits estatal. Hom coincideix en la importància d'aquest darrer fenomen, especialment quan existeixen partits d'implantació territorial exclusivament autonòmica (PANE) que tenen un paper important en el sistema polític estatal. Com es dirà més endavant, aquest és el cas de la coalició nacionalista (CiU) que governa a Catalunya i, al mateix temps, incideix en la governabilitat de l'Estat.

Enric Fossas és professor de la Universitat Autònoma de Barcelona. Agraïm a l'Institut Català de la Mediterrània la cessió d'aquest text, presentat en el simposi Els reptes interculturals en la Mediterrània, Barcelona 1998.

L'autogovern implica que la *Generalitat*, en els àmbits en els quals és competent, pot dirigir políticament la comunitat segons les seves pròpies orientacions. En aquest punt cal assenyalar dues qüestions. La primera, que la distribució de poders estatals, consubstancial als Estats federals, no afecta el Poder Judicial, que és únic a tot l'Estat, al marge que Catalunya hagi pogut assumir algunes funcions sobre l'Administració de Justícia. La segona, que són pràcticament inexistents els àmbits materials en els quals Catalunya pot fixar de forma incondicionada les seves pròpies polítiques. Al llarg d'aquests anys s'ha anat consolidant un concepte d'autonomia com a capacitat per a fixar les pròpies opcions polítiques, però dins del marc de les polítiques generals establertes per l'Estat; per tant, s'ha desvirtuat en bona mesura la idea d'autonomia *política*.

Alguna cosa similar es podria dir de l'autonomia financera que, teòricament, inclou la capacitat per captar recursos, sobretot fiscals, i la llibertat per a determinar-ne lliurement la seva destinació. El model de finançament autonòmic redueix notablement la capacitat de Catalunya en l'assignació de recursos (una part important són condicionats) i limita extraordinàriament el poder de recaptació (via impostos), de tal forma que el finançament es produeix bàsicament a través de la seva participació en la Hisenda estatal, pràcticament eliminant la responsabilitat fiscal (*accountability*). El resultat d'aquest sistema és clarament perjudicial per a Catalunya com ho demostren els resultats de la seva balança fiscal.

Finalment, el model autonòmic no ha desenvolupat suficientment els mecanismes de participació de les entitats territorials en les institucions generals de l'Estat: ni en seu parlamentària (Senat), ni en seu executiva (conferències), ni en els assumptes de la Unió Europea. L'Estat autonòmic no ha aconseguit, doncs, una adequada articulació de les CCAA amb l'Estat, com esdevé normalment en els sistemes federals, i per tant no ha aconseguit una integració política satisfactòria de Catalunya (i el País Basc). Aquesta mancança ha estat suplerta en els darrers anys per un efecte no desitjat del sistema electoral espanyol, que ha impedit al partit estatal guanyador en les eleccions al Congrés (PSOE o PP) assolir una majoria suficient per a formar govern, i ha obligat a un acord parlamentari amb el nacionalisme majoritari de Catalunya (CiU), que se situa així en una posició privilegiada per a participar en el govern de l'Estat.

En conclusió, el procés autonòmic suposa un nou intent històric d'integració de la plurinacionalitat d'Espanya en el marc de la Constitució aprovada durant la transició política. Es tracta de l'intent més reeixit de trobar un model d'articulació política entre Catalunya i Espanya i, en tot cas, el que ha permès a Catalunya gaudir del període més llarg d'autonomia en els dos darrers segles. Tanmateix, les limitacions que suposa a l'autogovern i al reconeixement nacional (almenys per les aspiracions del catalanisme), a més dels dèficits que mostra en la seva capacitat integradora, fan que encara avui sigui un model inacabat i, per tant, que el procés no es pugui donar per conclòs.

Enric Fossas és professor de la Universitat Autònoma de Barcelona. Agraïm a l'Institut Atlà de la Mediterrània la cessió d'aquest text, presentat en el simposi Els reptes interculturals en la Mediterrània, Barcelona 1998.

2. Regulació de la pluralitat d'immigració

Catalunya s'integra en l'Estat espanyol, el qual disposa d'una Constitució que s'inspira fonamentalment en el constitucionalisme democràtic europeu posterior a la II Guerra Mundial. L'aprovació de la Constitució de 1978 va suposar la instauració d'un sistema democràtic parlamentari, l'establiment d'un Estat social de Dret on es garanteixen els drets i les llibertats públiques, i la transformació de l'ordre jurídic pel fet de disposar per primera vegada d'una norma suprema garantida per la justícia constitucional. El nou ordre jurídicopolític proclama com un dels seus valors fonamentals el pluralisme (polític, social i cultural) i es compromet a "protegir tots els espanyols i els pobles d'Espanya en l'exercici dels drets humans, les seves cultures i tradicions, llengües i institucions" (Preàmbul).

Cal assenyalar que l'estructura autonòmica teòricament no afecta la regulació dels drets fonamentals perquè el nucli bàsic d'aquests es garanteix per igual a tots els ciutadans espanyols, independentment del territori. Són drets fonamentals garantits per un únic poder judicial, i la seva interpretació final correspon a un únic Tribunal Constitucional. Certament, l'autonomia de les CCAA impedeix una estricta uniformitat en tots els drets, però la Constitució estableix els mecanismes necessaris perquè tots els espanyols tinguin un mateix *estatus* jurídicopolític. No se segueix, doncs, l'esquema d'alguns sistemes federals on les entitats territorials poden disposar de les seves pròpies cartes de drets, interpretades pels seus propis tribunals, fet que suposa la introducció de la idea d'una ciutadania dual i, per tant, una concepció diferent de la igualtat. Catalunya no té, doncs, una carta de drets pròpia, ni té la possibilitat d'establir una ciutadania pròpia més enllà de la "condició política de català" prevista a l'Estatut. Aquesta s'adquireix pel simple veïnatge administratiu (residència) i afecta exclusivament els drets de sufragi actiu i passiu en les eleccions autonòmiques. Existeix, doncs, una sola ciutadania a Espanya i la seva regulació (adquisició, pèrdua) correspon exclusivament a les institucions centrals de l'Estat.

Com en molts altres països europeus, a Espanya es confonen les idees de ciutadania i nacionalitat, que no tenen perquè coincidir. El Codi civil estableix uns criteris per a la seva atribució (unilateral per l'Estat), la seva concessió o la seva adquisició, tot combinant els criteris de *ius sanguinis* i *ius soli*. La Constitució, per la seva banda, disposa que els estrangers gaudeixen dels mateixos drets (excepte els polítics) que els espanyols, però en els termes que estableixi la llei, i això ha permès (en la llei d'estrangeria) un tractament diferenciat entre espanyols i estrangers en molts drets (especialment, la llibertat de circulació i residència). Cal assenyalar que l'incipient procés de creació d'una ciutadania europea impedeix cada cop més aquest tracte diferent pel que fa als estrangers que són nacionals dels països comunitaris.

Article publicat al número 1 de la REVISTA IDEES . Gener/ març 1999

Pel que fa al Dret Privat, a Catalunya existeix la possibilitat d'un règim diferenciat per als ciutadans que disposin del veïnatge civil català (adquirit sobretot per filiació) als quals se'ls aplica un Dret civil propi de Catalunya, que afecta matèries com la filiació, el règim matrimonial o les successions. Tanmateix, les branques més importants de l'ordenament romanen en mans de l'Estat i, per tant, no pot legislar-hi el parlament autonòmic.

Com s'ha dit en l'apartat anterior, la regulació de la pluralitat d'immigració en el sistema constitucional espanyol es basa en el model de no-discriminació, el qual entén que l'expressió i el manteniment de la identitat cultural pertany a la vida privada, i que els membres de les minories queden protegits indirectament contra la discriminació mitjançant uns drets concedits per igual a tots els individus. La Constitució conté una carta de drets que s'aplica a tots els ciutadans, i excepcionalment fa referència als grups o col·lectius com a titulars d'aquells (per exemple, les confessions religioses). D'altra banda, el dret constitucional a la igualtat (només) entre els espanyols i la prohibició de la discriminació per raó de naixença, raça, sexe, o religió (art. 14) fa difícil la incorporació de l'anomenada discriminació positiva.

Finalment, cal fer algunes consideracions sobre el plurilingüisme i la seva ordenació jurídica. El règim constitucional espanyol d'ordenació de les llengües es basa en l'establiment del castellà com a única llengua oficial de (i a tot) l'Estat, i l'oficialitat de les altres llengües només en aquells territoris de les CCAA que així ho estableixin en els seus Estatuts, els quals poden modular l'abast de l'oficialitat.

Un cop declarada l'oficialitat de l'altra llengua, com fa l'Estatut de Catalunya amb el català, s'estableix en el territori un règim de cooficialitat lingüística que, tanmateix, no suposa una estricta equiparació de l'estatus de les dues llengües. Entre altres raons perquè la Constitució proclama l'obligatorietat de coneixement només de la llengua castellana, la qual cosa significa que la presumpció de coneixement opera exclusivament en relació amb ella, com ha dit fins ara la jurisprudència constitucional.

Es tracta d'un sistema que combina en part elements de territorialitat i en part elements de personalitat, i que possiblement no sigui el més idoni per a la protecció de les llengües d'àmbit restringit com el català. No garanteix els drets lingüístics dels catalanoparlants fora de Catalunya, però tampoc no garanteix la preeminència del català a Catalunya. Aquesta mancança s'ha intentat suplir amb la introducció del concepte de "llengua pròpia" de Catalunya que, tanmateix, no ha resultat gaire operativa a efectes jurídics.

El règim constitucional de les llengües permet que Catalunya pugui adoptar la seva pròpia legislació lingüística, si bé l'abast d'aquesta habilitació (es discuteix si és una competència) resta encara avui imprecisa. La legislació del Parlament de Catalunya (Llei de normalització lingüística de 1983 i Llei de política lingüística de 1998) ha tingut per objectiu la "normalització" del català, atesa la seva situació precària resultat de molts anys de proscripció i de persecució, a

Enric Fossas és professor de la Universitat Autònoma de Barcelona. Agraïm a l'Institut Català de la Mediterrània la cessió d'aquest text, presentat en el simposi Els reptes interculturals en la Mediterrània, Barcelona 1998.

Text encarregat per a <http://www.idees.net/>

Article publicat al número 1 de la REVISTA IDEES . Gener/ març 1999

més d'altres factors. Això ha implicat la seva instauració com a llengua oficial en les Administracions i en el tràfic jurídic, en l'ensenyament i en els mitjans de comunicació, amb la finalitat d'assolir una plena igualtat amb el castellà quant als drets i els deures dels ciutadans de Catalunya. El procés desenvolupat en aquests anys ha suposat un avenç molt important del català en la vida pública de Catalunya, però també ha posat de manifest les seves limitacions, la qual cosa podria portar a qüestionar la idoneïtat d'aquest marc jurídic per assolir els objectius proposats.

Enric Fossas és professor de la Universitat Autònoma de Barcelona. Agraïm a l'Institut Català de la Mediterrània la cessió d'aquest text, presentat en el simposi Els reptes interculturals en la Mediterrània, Barcelona 1998.